

Marianne Salomonsen Øyfoss Bufdir

Svar til koordineringsgruppen for tjenester til barn og unge under pandemien - høsten 2020

I henvendelse av 5. november 2020 ber Bufdir om tilbakemeldinger på hvordan tjenester og velferdstilbud til barn, unge og familier fungerer under pandemien høsten 2020.

Støttesystemet

Utdanningsforbundet takker igjen for muligheten til å gi innspill til regjeringens koordineringsgruppe for tilbudet til sårbare barn og unge i covid-19 pandemien. Arbeidet og oppmerksomheten på utfordringene er viktig for barn og unge, samt lærerne som møter dem hver dag i barnehage og skole. Utdanningsforbundet har over 180 000 medlemmer og vi representerer lærere i barnehager og skoler, samt ansatte i det administrative støttesystemet som PP-tjenesten, Statped, barnevernet, BUP m.fl. Utdanningsforbundet arbeider for å styrke laget rundt barnehagebarn og skoleelever. Behovet for at andre yrkesgrupper må inn i skolene og barnehagene for å støtte læreren, og behovet for å jobbe tverrfaglig og tverretatlig for å ivareta barn og unges faglige, sosiale, fysiske og psykiske behov er utrolig viktig under pandemien. Utdanningsforbundet har utarbeidet tolv prinsipper for et [helhetlig pedagogisk støttesystem](#) som vi mener vil bidra til å styrke tilbudet til barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging.

Utdanningsforbundet mener at betegnelsen «sårbar barn og unge» kan være upresis, den vil kunne gjelde svært mange personer under en epidemi. For noen vil betegnelsen også kunne oppleves stigmatiserende. Hvis barn og unge får den tilretteleggingen de trenger vil de sannsynligvis ikke vurdere seg selve som sårbare. Utdanningsforbundet ønsker derfor heller å beskrive målgruppen som barn og unge med særskilte behov, og andre med behov for oppfølging.

Våre medlemmer gjør mange fornuftige individuelle vurderinger rundt enkeltbarn og elevers tilretteleggingsbehov og de strekker seg langt for å ivareta de mest utsatte barna i en utfordrende barnehage- og skolehverdag med strenge smittevernregler. Oppfølging og veiledning av barn og unge på telefon og digitale plattformer er et av mange tiltak som er hyppig brukt. Samtidig mottar vi mange henvendelser fra medlemmer som er bekymret over

det svekkede tilbudet for barn og unge som trenger særskilt tilrettelegging, og andre med behov for oppfølging.

PP-tjenesten er skolens og barnehagens nærmeste støttespiller i sin rolle som rådgivende og sakkyndig instans for spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning. De utgjør en svært viktig rolle for barn og unge med særskilte behov. Statped er en viktig støttespiller for barn og unge med komplekse og sammensatte vansker og deres familier. Utdanningsforbundet stiller seg undrende til hvorfor så viktige deler av støttesystemet ikke er tatt med i statusrapporten til koordineringsgruppen, ved undersøkelser av hjelpeapparatet og tjenestetilbudet til barn og unge.

Utfordringer og etterslep etter stengte skoler våren 2020

Den åttende statusrapporten fra koordineringsgruppen peker på at det har tatt overraskende lang tid å normalisere tjenestene rundt barn og unge etter skoleåpningen. Tjenestene er fortsatt berørt av smitteverntiltakene og det kan ha dannet seg et etterslep. I tillegg til helsestasjon som det refereres til, er også skolehelsetjenesten berørt. Helsepsykepleiere forteller oss om etterslep av vaksinasjon og fysiske undersøkelser. Dette medfører at arbeid med sosialpedagogiske tiltak må vike og det samarbeidende laget rundt lærerne blir svekket. Våre medlemmer forteller også at helsepsykepleiere er blitt beordret inn i arbeidsoppgaver med smittevern og at elevene ikke på langt nær har hatt et tilfredsstillende tilbud om helsefaglig støtte.

I innspill til koordineringsgruppens åttende rapport vil Utdanningsforbundet spesielt trekke frem barn/elever som er under utredning av PP-tjenesten eller som allerede har vedtak om spesialpedagogisk hjelp/spesialundervisning. Utfordringene vi viser til var til stede allerede før pandemien og er blitt ekstra synlig og forsterket under strenge smitteverntiltak.

Utdanningsforbundet meldte fra om bekymring knyttet til PP-tjenestens arbeid med å utføre sakkyndige vurderinger i kommentar til koordineringsgruppens fjerde rapport ([Utdanningsforbundet](#), 15.06.20). Vi har etterlyst konkrete tiltak som kan sikre elevenes individuelle rettigheter og tydeligere grep overfor kommunene for å sørge for at lovfestede rettigheter ikke blir redusert under koronatiden. Svak kommuneøkonomi spiller en avgjørende rolle i hvilke elever som blir prioritert. Senere tids mediafokus har styrket vår bekymring. Rapportering viser at av totalt 49000 elever som har vedtak om spesialundervisning i grunnskolen, har så mye som 14026 elever mottatt færre timer spesialundervisning i perioden etter at skolene åpnet igjen. Inndelingen i kohorter har krevd ekstra personell og over 1400 spesialpedagoger anslås å ha blitt satt inn som ekstra lærerressurser istedenfor å drive spesialundervisning (tall fra Udir GSI gjengitt i VG 08.11.20). En nylig undersøkelse blant medlemmene våre indikerer at omtrent 40 % opplever at tilbudet til barn og unge med rett til særskilt støtte i skolen er blitt dårligere enn før koronasituasjonen.

Tallene stemmer overens med [ekspertgruppens samlede rapport](#) av 11.11.20, om konsekvenser av smitteverntiltak i barnehager og skoler. Den bekrefter at en av tre elever med vedtak om spesialundervisning og omtrent halvparten av elevene med særskilt norskopplæring fikk færre timer etter at grunnskolene åpnet. Rapporten bekrefter også at spesialundervisning og særskilt norskopplæring enkelte steder er blitt gjennomført av assistent i stedet for lærer. Grunnen til det svekkede tilbud er smittevern, tilrettelegging og organisering av den ordinære undervisningen i mindre grupper, romkapasitet og manglende lærerressurser. Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon peker på at mange elever mistet spesialpedagogisk hjelp da skolene stengte og mange steder er tilbudet fortsatt ikke på plass (FFO 2020).

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) uttrykker bekymring for at opptrapping av smittevern, stort fravær av ansatte og økt grad av vikarbruk, vil gi begrenset mulighet for tilpasset opplæring og lede til et økende antall elever som mister lovfestet rett til spesialundervisning fremover.

De tilbakemeldingene som Utdanningsforbundet får av våre medlemmer, stemmer overens med situasjonsbeskrivelsen. Flere skoler har ikke nok ressurser pga. økt sykefravær og ansatte i karantene, og det er ressursen til elever med spesialundervisning som ryker først ved mangel på vikarer. Spesialpedagoger er blitt omplassert for å undervise hele kohorter/klasser fremfor å drive spesialundervisning. Vikarer har sjelden kompetanse til å ivareta elever med særskilte behov. Det er stor variasjon i landet, men mange PP-tjenester har som følge av skolestengingen et stort etterslep av ventende og utsatte sakkyndige utredninger. Det har som følge av smittevern ikke vært mulig å gjennomføre forsvarlige utredninger og mange etterspør retningslinjer og konkrete veiledere for oppfølging av elever med særskilte behov. Spesialpedagoger er omfordelt til andre oppgaver. Andre spesialpedagoger forteller at strenge regler for hvor mange barn/elever de kan følge opp per dag og begrenset antall fysiske møter har gått ut over oppfølgingen. I perioder der elever/klasser er i karantene eller ved økt sykefravær kan elever med særskilte behov streve med å nyttiggjøre seg nettundervisning. Elever med store og sammensatte lærevansker, sansetap etc. blir i praksis stående uten opplæring når undervisningen flyttes over på digitale plattformer uten tett veiledning av spesialpedagog. Elever som har tiltak med intensiv opplæring i grunnleggende ferdigheter eller sosiale ferdigheter har mange steder ikke hatt noe tilbud under pandemien.

I tillegg er våre medlemmer bekymret for at avlastningstilbud for familier med barn med sammensatte vansker er blitt sterkt redusert under pandemien. Barn og unge med oppfølging på institusjon og sykehus har fått svekket barnehage- og skoletilbud og det meldes om større sosial isolasjon, økt grad av psykiske vansker og regelbrytende atferd.

Utdanningsforbundet vil bemerke utfordringen med at det ikke finnes et system for å kontrollere at spesialundervisning stadfestet i vedtak faktisk blir gjennomført etter planen. Når det mangler planer for kompensasjon av redusert eller tapt spesialundervisning blir de mest utsatte barna og elevene hardt rammet. Det er grunn til å tro at det samme gjelder elever med rett til særskilt språkopplæring.

Kunnskapsminister Guri Melby (V) sier at regjeringen er tydelig på at skolene må sørge for at elevene får den spesialundervisning som de har krav på. Utdanningsforbundet mener imidlertid at det mangler planer for hvordan spesialundervisningen skal gjennomføres under de forskjellige tiltaksnivåene i trafikklysmodellen (gult, rødt) i smitteveilederen. Det mangler også planer for hvordan elevene skal få tilbake den spesialundervisningen som de har gått glipp av. Konsekvensen av manglende tilrettelegging kan bli stor og prinsippet om et likeverdig opplæringstilbud er truet ved at elevene ikke får den hjelpen og støtten de trenger for å ha utbytte av opplæringstilbudet. Elevene kan stagnere i utvikling og i verste fall utvikle tilleggsvansker. De kan bli hengende etter i fag der de får spesialundervisning, men også i andre fag. Motivasjon til fag og skole kan synke og problematikk knyttet til skolevegring kan øke. Om tapt spesialundervisning vil medføre økt risiko for frafall i videregående skole fremover gjenstår å se.

Lærerprofesjonens etiske råd er sterkt bekymret for at utenforskapet øker og for at smittevernarbeidet gjør at barn og unge mister grunnleggende rettigheter ved at tilpasset opplæring og spesialpedagogikk opphører. Videre viser de til at skillet mellom elever og foresatte som klarer å følge opp skolearbeid og de som i mindre grad klarer dette øker. Som et eksempel viser de til at leksehjelptilbudet utgår mange steder.

Kompenserende tiltak for å motvirke negative konsekvenser av smitteverntiltak

Utdanningsforbundet er enig i anbefalingene fra koordineringsgruppen om krav til risikovurdering før tjenester til barn og unge stenges. Vi er også enig i anbefalinger om nasjonale føringer for lav tiltaksbyrde for hjelpetjenester rettet mot barn og unge med særskilte behov. Støttesystemet bør skjermes mot inngripende smitteverntiltak. Her bør det presiseres at det i tillegg til skoler, barnehager, helsetjenester og barnevern, også gjelder PP-tjenesten.

Utdanningsforbundet mener at en samlet vurdering tyder på at støttetjenestene innenfor helse og opplæring har forholdt seg forskjellig til smittevern. Det er blitt mye opp til den enkelte arbeidsplass og kommune hvordan tilbudet til barn og unge med særskilte behov er organisert. Det legger også mye ansvar over på den enkelte arbeidstaker. På bakgrunn av dette anbefaler Utdanningsforbundet at det lages beredskapsplaner for hvordan barn og elever med vedtak om særskilt tilrettelegging skal ivaretas innenfor de forskjellige tiltaksnivåene i trafikklysmodellen (gult, rødt) i smitteveilederen. Utdanningsforbundet mener at det bør stilles større krav til at kommunene må sørge for at retten til spesialundervisningen gjennomføres. For at dette skal være mulig bør en del av de ekstra midlene som tilføres skolene øremerkes elever med vedtak om særskilt tilrettelegging. Tilsvarende bør skje i barnehagene. Dette forslaget trekker også Skolenes landsforbund frem i uttalelse om de mest utsatte barna/elevne under pandemien.

Utdanningsforbundet støtter ekspertgruppens forslag om presiseringer i covid-19-forskriften § 12b tredje ledd, som handler om tydeligere anvisninger om i hvilke tilfeller skole- og barnehageeier kan begrense tilbudet, krav om skriftlig dokumentasjon ved begrensninger og at dette ikke kan skje ut fra en økonomisk begrunnelse (Ekspertgruppen rapport om konsekvenser av smitteverntiltak i barnehager og skoler, 11.11.2020).

Til sist vil Utdanningsforbundet løfte frem at det er behov for å styrke statusen til spesialpedagogene og det viktige samfunnsmandat de har i forhold til barn og elever med særskilte behov. Det er i utgangspunktet for lite beredskap på skoler og barnehager og for liten tilgang til spesialpedagogisk kompetanse. Dette er blitt mer synlig under pandemien. Tilbakemeldinger om at kommunene kutter i tilbudet, og at spesialpedagoger og miljøarbeidere enkelte steder mister jobbene sine for å oppfylle minstenormen for lærertetthet, er skremmende.

Med vennlig hilsen

Milena Adam
Seksjonsleder

Frida Matilda Eidelbrekt
Seniorrådgiver

